

ตามรอยจารึก จ.ป.ร. ที่ อ.เมือง และ อ.แก่งคอย จ.สระบุรี

นิสา เขยกลิน

ไม่นานมานี้ ผู้เขียนมีโอกาสไปจังหวัดสระบุรี ซึ่งถือเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งมาแต่โบราณ สันนิษฐานว่าตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๐๙๒ สมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ โดยแบ่งพื้นที่บางส่วนของเมืองลพบุรีกับเมืองนครนายกมารวมกันแล้วตั้งขึ้นเป็น เมืองสระบุรี ส่วนที่มาของชื่อ “สระบุรี” คาดว่ามาจากทำเลที่ตั้งครั้งแรกมีบึงอยู่ใกล้ คือ “บึงหนองโง้ง” เมื่อตั้งเมืองขึ้นจึงได้นำ คำว่า “สระ” มารวมเข้ากับคำว่า “บุรี” เป็นชื่อเมือง “สระบุรี”^๑

เมื่อจังหวัดสระบุรีมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานเช่นนี้จึงไม่แปลกที่จะมีโบราณสถานสำคัญเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนได้ไปเยี่ยมชมโบราณสถานหลายๆ แห่ง ได้แก่ เจดีย์ภูธราวุธที่ อบต.หนองยาว วัดพระพุทธราย วัดถ้ำพระโพธิสัตว์ และ ผาเสด็จพัก แต่ละแห่งล้วนมีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจศึกษา มีศาสนสถานเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเคารพสักการะของ ศาสนิกชน ซึ่งโบราณสถานที่ถูกกล่าวมาข้างต้นนี้มีจารึกพระปรมาภิไธยย่อถึง ๓ แห่ง อันเป็นเครื่องหมายการเสด็จเยือนของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ซึ่งได้เดินทางไปในที่นั้นๆ จารึกพระปรมาภิไธยย่อนับเป็นหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ ผู้เขียนจึงขอตามรอยประวัติศาสตร์จากจารึกพระปรมาภิไธยย่อ จ.ป.ร.

พระปรมาภิไธย หมายถึง พระนามของพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏจารึกในพระสุพรรณบัฏหลังจากพระราชพิธี ราชาภิเษกแล้ว โดยเริ่มมีครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) ทรงโปรดให้เฉลิมพระปรมาภิไธย ของพระองค์เอง และเฉลิมพระปรมาภิไธยถวายแด่สมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชในอดีต^๒

อักษรพระปรมาภิไธยย่อ คืออักษรที่ย่อจากพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ให้เหลือเพียง ๓ อักษร มักใช้ใน พระราชลัญจกรซึ่งเป็นสัญลักษณ์ประจำพระองค์ และตราสัญลักษณ์งานพระราชพิธี^๓

สำหรับอักษรพระปรมาภิไธยย่อของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว^๔ นั้น มาจากคำว่า “มหาจุฬาลงกรณ์บรมราชาธิราช” จึงมีอักษรพระปรมาภิไธยย่อว่า “จ.ป.ร.”

^๑ ศิลปากร, กรม, พระปรมาภิไธยที่พบในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๔๕, ๓๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน, ๑๐.

^๓ เรื่องเดียวกัน, ๑๑.

^๔ พระปรมาภิไธยตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษรัตนราช รวิวงศ์ วรุตมพงศบริพัตร วรชติยราชนิกรโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธเคราะหณี จักรีบรมนาถ อดิศวรราชรามวรัง กูร สุจริตมุลสุสาธิต อรรคอุกฤษฏ์ไพบุลย์ บุรพาดุลย์กฤษฏาภินิหาร สุภาธิการรังสฤษดิ์ ัญลักษณ์วิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหาชโนตมางคประมต บาทบงกชยุคล ประสิทธิสรรพคุณผลอุดมบรมสุขุมมालย์ ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ วิสิษฐศักดิ์สมญาพินิต ประชานาถ เปรมกรมลขัตติยราชประยูร มุลมุขมาตยาภิรมย์ อุดมเดชาธิการ บริบูรณ์คุณสารสยามาทินครวตเมกราชดิลก มหาปวิรรณายกอนันต์ มหันตวรฤทธิเดช สรรวิเศษสิรินทร อนเนกชนนิกรสโมสรสมมติ ประสิทธิ์วิริยาคมโศดมบรมราชสมบัตินพปดลเศวตฉัตรดามิตรี สิริรัตนปลัษณมหา บรมราชาภิเษกามิลิต สรรพทศทิศวิชิตชัย สกลมหิศวริยมหาสวามินทร์ เมทศบรมหิณฑมหารามาธิราชวโรดม บรมนาถาติอาชาวาศรัย พุทธาติไตร รัตนสรณารักษ์ อดุลยศักดิ์รคนเรตราธิบดี เมตตากฤษณาสีลลหฤทัย โอนปมัยบุญการ สกลไพศาลมหารัษฎาธิบดินทร ปรมินทรธรรมิกหาราชาธิราช บรมนาถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”

แต่เนื่องจากพระปรมาภิไธยมีความยาวมาก จึงนิยมกล่าวพระปรมาภิไธยย่อแค่ต้นเพียงประโยคเดียว และใส่เครื่องหมายไปยาลน้อย อาจตามด้วยสร้อยพระปรมาภิไธยย่อท้ายด้วย

จารึกพระปรมาภิไธยย่อที่วัดพระพุทธฉาย

จารึกหลักแรก ผู้เขียนขอกล่าวถึงจารึกพระปรมาภิไธยย่อ จ.ป.ร. ที่วัดพระพุทธฉาย ตำบลหนองปลาไหล อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี “พระพุทธฉาย” หรือเงาพระพุทธเจ้า เป็นรอยประทับพระพุทธรูปยืนเลื่อนลงอยู่ที่ชะง่อนผามีตำนานเล่าว่า พระพุทธเจ้าเสด็จมาที่เขามาภูกะ (เขาพระพุทธฉาย) เพื่อโปรดนายพรานฆาฏกะจนสำเร็จพระอรหันต์ ครั้นพระพุทธเจ้าเสด็จกลับ พระฆาฏกะได้ทูลขอให้ประทานสิ่งอันเป็นอนุสรณ์เพื่อสักการะกราบไหว้ พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงพุทธปาฏิหาริย์ให้เงาของพระองค์ติดอยู่ในเนื้อหินที่เงื่อมเขาพระพุทธฉาย และได้ประทับ "รอยพระบาทเบื้องขวา" ไว้ ณ บนยอดภูเขาแห่งนี้ด้วย

การค้นพบพระพุทธฉาย สันนิษฐานว่าถูกค้นพบในสมัยพระเจ้าทรงธรรมแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีรับสั่งให้ค้นหารอยพระพุทธบาทตามภูเขาทุกแห่ง จึงพบพระพุทธฉาย พระเจ้าทรงธรรมโปรดให้สร้างมณฑปครอบไว้เป็นสถานที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชน เมื่อเวลาผ่านไปทางราชการเห็นว่ามณฑปพระพุทธฉายทรุดโทรมลงมาก ไม่อาจปล่อยปละละเลยต่อไปได้ พ.ศ. ๒๕๓๗ กรมศิลปากรได้ตั้งงบประมาณบูรณะซ่อมแซมวัดพระพุทธฉายให้คงงามและเจริญจวบจนปัจจุบัน^๕

จารึกพระปรมาภิไธยย่อ จ.ป.ร. ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐานอยู่บริเวณเชิงผาตรงกลางระหว่างพระพุทธไสยาสน์กับมณฑปสองยอดที่ครอบพระพุทธฉาย

เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองสระบุรีโดยรถไฟพระที่นั่ง ถึงตำบลปากเปรียวบาย ๒ โมงครึ่ง และเสด็จประทับแรมที่พลับพลาริมแม่น้ำตรงแก่งม่วง

วันที่ ๑๗ ธันวาคม เวลาโมงเช้าเศษ ทรงม้าพระที่นั่งออกทุ่งนาเข้าดง ถึงพระพุทธฉายเวลา ๓ โมงเช้าเศษ เสด็จขึ้นนมัสการพระพุทธฉาย ประทับเสวยพระกระยาหารเช้าแล้วโปรดให้จารึกอักษรพระปรมาภิไธยย่อที่เชิงผา พร้อมกับจารึกปีที่เสด็จพระราชดำเนิน ร.ศ. ๗๙ (พ.ศ. ๒๔๐๓), ร.ศ. ๙๑ (พ.ศ. ๒๔๑๕), ร.ศ. ๑๐๔ (พ.ศ. ๒๔๒๘) และ ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙)^๖

ตำแหน่งลูกศรสีเหลือง-บริเวณที่มีจารึกพระปรมาภิไธยย่อ

^๕ ทศพล จันทนิชย์กุล, ตามรอยพระพุทธบาท : รวมรอยพระพุทธบาททั่วประเทศ ๔๙๑ แห่ง (กรุงเทพฯ : คอมม่า, ๒๕๕๕), ๑๓๒-๑๓๓.

^๖ ศิลปากร, กรม, พระปรมาภิไธยที่พบในประเทศไทย, ๔๘.

เชิงผาที่มีจารึกพระปรมาภิไธยย่อและพระนามาภิไธยย่อ

จารึกพระปรมาภิไธยย่อและปีที่เสด็จ

จารึกพระปรมาภิไธยย่อ

จารึก ร.ศ. ครั้นเสด็จพระราชดำเนิน

ลักษณะจารึกที่พบเป็นอักษร “จปร” สลักเชื่อมเป็นเส้นเดียวกัน รอยสลักลงด้วยสีทองเกือบทั้งหมด สำหรับขนาดตัวอักษร “จปร” ซึ่งข้อมูลปรากฏในหนังสือ พระปรมาภิไธยที่พบในประเทศไทย ระบุว่าอักษร “จปร” ว่ามีขนาดรวมกันกว้าง ๒๕ เซนติเมตร สูง ๓๐ เซนติเมตร^๗

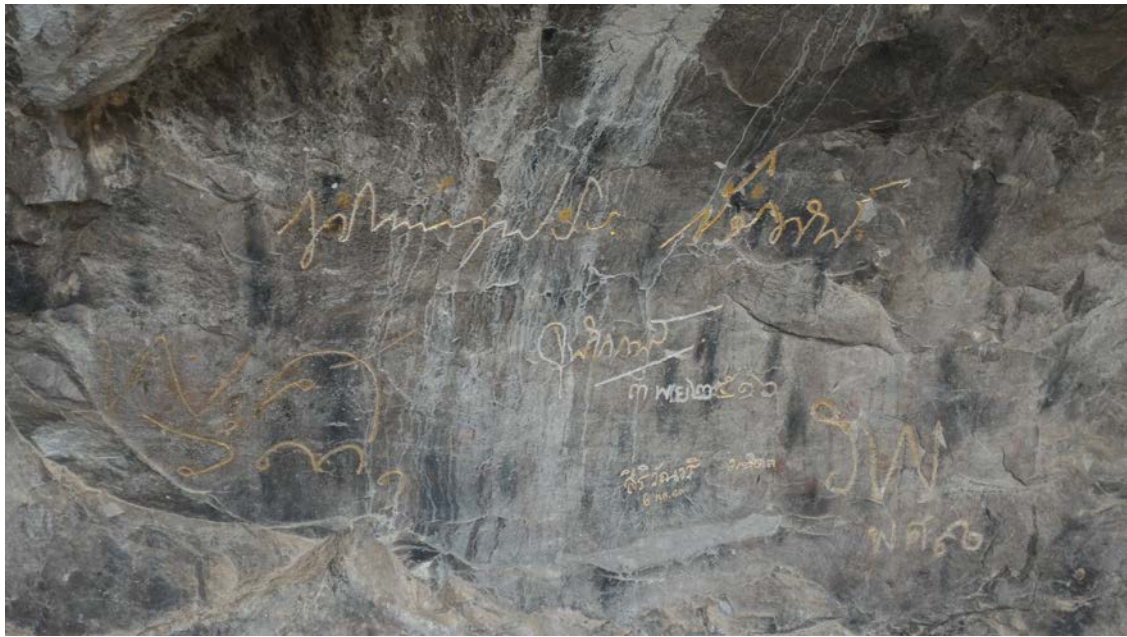
แต่เมื่อวัดขนาดของจารึกแล้วพบว่าขนาดตัวอักษร “จปร” รวมกันกว้าง ๙๐ เซนติเมตร สูง ๑๕๓ เซนติเมตร และตัวเลขปีที่เคยเสด็จ ได้แก่ “๗๙” “๙๑” “๑๐๔” และ “๑๑๕” กว้าง ๕๕ เซนติเมตร สูง ๑๐๔ เซนติเมตร^๘

ปัจจุบันสภาพของอักษรยังมีความชัดเจนและสมบูรณ์ บางตำแหน่งของจารึกถูกปิดด้วยทองคำเปลวแต่ไม่มีผลกับตัวจารึก

นอกจากนี้ ยังพบจารึกพระปรมาภิไธยย่อ พระนามาภิไธยย่อ และพระนามพระบรมวงศานุวงศ์อีกหลายพระองค์ ซึ่งได้เสด็จพระราชดำเนินหรือเสด็จมานมัสการพระพุทธฉายภายหลัง อาทิ จารึกพระปรมาภิไธยย่อในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช จารึกพระนามาภิไธยย่อในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ครั้นเสด็จพระราชดำเนินมานมัสการพระพุทธฉาย เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๖ เป็นต้น

^๗ ศิลปากร, กรม, พระปรมาภิไธยที่พบในประเทศไทย, ๕๐.

^๘ สำรวจเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๘

จารึกพระปรมาภิไธยย่อ พระนามาภิไธยย่อ และพระนามของพระบรมวงศานุวงศ์

จารึกพระนามาภิไธยย่อ “อด”
และวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

จารึกพระนามาภิไธยย่อ “สว”

จารึกพระปรมาภิไธยย่อที่วัดถ้ำพระโพธิสัตว์

จารึกหลักต่อมาอยู่ที่วัดถ้ำพระโพธิสัตว์ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นวัดสายวิปัสสนา กัมมัฏฐานที่ซ่อนตัวอยู่ท่ามกลางหุบเขา ไร่สัญญาณโทรศัพท์ เหมาะอย่างยิ่งกับการเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมสำหรับผู้ต้องการปลีกวิเวกอย่างแท้จริง

ถ้ำพระโพธิสัตว์ มีหลายชื่อเรียกได้แก่ ถ้ำพระงาม ถ้ำเขาน้ำพุ เป็นถ้ำที่มีภาพสลักปูนดำศิลปกรรมสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔) ภาพประกอบด้วยบุคคล ๖ คนในอิริยาบถที่ต่างกัน สันนิษฐานได้ว่าเป็นภาพสลักเล่าเรื่องตอน พระพุทธเจ้าแสดงธรรม เหล่าเทพยดามาเฝ้าสดับพระธรรม

ภาพสลักนูนต่ำ ศิลปกรรมสมัยทวารวดี ถ้ำพระโพธิสัตว์

จารึกพระปรมาภิไธยย่อ จ.ป.ร. ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่วัดถ้ำพระโพธิสัตว์นี้จารึกเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ (ร.ศ. ๑๑๕)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ จากสระบุรีโดยรถไฟถึงที่พักรถไฟแก่งคอย เสด็จลงจากรถไฟแล้วทรงม้าไปตามทางป่าถึงบ้านลาวเวลา ๔ โมงเช้า พักเสวยพระกระยาหารเช้าจากนั้นทรงม้าไปเรื่อย ๆ ปายโมงเศษถึงตำบลพุน้ำใจ พระองค์ทอดพระเนตรน้ำตกแล้วโปรดให้จารึกอักษรพระปรมาภิไธยย่อ และปีที่เสด็จไว้ที่บริเวณเนินเขาเหนือน้ำตก^๙

ปัจจุบันจารึกหลักนี้อยู่ในบริเวณที่เข้าถึงและเห็นได้ยาก ไม่มีป้ายหรือจุดใดที่บ่งบอกว่าอยู่ตำแหน่งใด ตอนที่ไปสำรวจได้สอบถามเจ้าหน้าที่ของวัดก็ไม่สามารถชี้บอกตำแหน่งจารึกได้ เพียงแค่บอกว่ามีจารึกอยู่จริง ผู้เขียนและทีมสำรวจได้ตรวจดูพื้นที่รอบๆ น้ำตก ต้องสังเกตก้อนหินก้อนเล็กก้อนใหญ่เพื่อหาจารึก จนเดินไปถึงเนินเขาเหนือน้ำตกซึ่งกิ่งไม้ดกกลบมาปกคลุมจารึก

การสำรวจและวัดขนาดจารึกเป็นไปอย่างลำบากเพราะตำแหน่งจารึกอยู่บริเวณเนินผาดันน้ำซึ่งอยู่ต่ำกว่าก้อนหินที่ทีมสำรวจยืนอยู่แต่มีช่องว่างระหว่างหินพอให้แทรกตัวลงไปวัดขนาดจารึก “จปร” ซึ่งตัวอักษรคล้ายกับจารึกที่วัดพระพุทธฉาย และตัวเลข “๑๑๕” อยู่ใต้ตัวอักษร พื้นที่ขอบเขตจารึกทั้งตัวอักษรและตัวเลข กว้าง ๓๔ เซนติเมตร สูง ๔๕ เซนติเมตร ห่างออกไป ๔๕ เซนติเมตรทางทิศตะวันออก หรือทางซ้ายมือเมื่อนหันหน้าเข้าหาจารึก พบตัวอักษร “พร” ขนาดกว้าง ๒๕ เซนติเมตร สูง ๑๕ เซนติเมตร สภาพปัจจุบันจารึกค่อนข้างสมบูรณ์อยู่มากเมื่อเทียบกับสภาพแวดล้อมที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าใดนัก^{๑๐}

^๙ ศิลปากร, กรม, พระปรมาภิไธยที่พบในประเทศไทย, ๓๖-๓๘.

^{๑๐} สำรวจเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๘

สำรวจจารึก

สภาพแวดล้อมบริเวณน้ำตก

สภาพแวดล้อมบริเวณน้ำตก

สภาพแวดล้อมบริเวณน้ำตก

จารึกพระปรมาภิไธย

จารึกพระปรมาภิไธย

จารึกตัวอักษร พร (มุมซ้าย-บน ของภาพ)

วัดขนาดจารึก

หมายเหตุ จารึกพระปรมาภิไธยหลักนี้อยู่ในตำแหน่งที่ค่อนข้างหายาก ไม่มีป้ายบอกตำแหน่งชัดเจน ทางวัดควรทำป้ายบอกทางให้เห็นชัดเจน สำหรับทางที่เดินไปยังจารึกค่อนข้างลำบากต้องค่อยๆ ปีนก้อนหินขึ้นไป

จารึกพระปรมาภิไธยย่อที่ผาเสด็จพัก

จารึกหลักสุดท้ายที่ไปสำรวจคือ จารึกที่ผาเสด็จพัก หมู่ที่ ๕ ตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นสถานที่ประวัติศาสตร์สำหรับกิจการการรถไฟแห่งประเทศไทย เป็นทางผ่านของเส้นทางรถไฟที่ใช้เดินทางมุ่งเข้าสู่ภาคอีสาน ซึ่งเป็นทางรถไฟสายแรกของประเทศไทย คือ ทางรถไฟสายพระมหานคร-นครราชสีมา ก่อสร้างขึ้นตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เส้นทางดังกล่าวนี้จะต้องผ่านจังหวัดสระบุรี ซึ่งในสมัยก่อนเส้นทางจากสระบุรีไปอำเภอแก่งคอยต้องใช้เวลานานมากเพราะถนนหนทาง เช่น ถนนมิตรภาพยังไม่มี มีเพียงเส้นทางโบราณเป็นถนนลูกรัง เป็นหลุมเป็นบ่อแทบตลอดทางทั้งยังคดเคี้ยวไปมาจากระยะทางจริง ๑๒ กิโลเมตร กลายเป็น ๑๖ กิโลเมตร

ดังนั้น จึงได้สร้างทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ สายแก่งคอย-มวกเหล็ก ตัดผ่านเทือกเขาแดงพญาเย็นเพื่อมุ่งสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อสร้างทางรถไฟมาถึงบริเวณแก่งคอย ซึ่งที่แห่งนี้ได้เกิดเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระบุญญาบารมีของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า ระหว่างสร้างทางรถไฟพบก้อนหินขนาดใหญ่หลายแห่งขวางเส้นทางจึงต้องระเบิดหินเป็นช่วงๆ จนมาถึงผาเสด็จพักซึ่งมีชะง่อนหินยื่นออกมาเป็นก้อนขนาดมหึมา นายช่างและวิศวกรสั่งให้ระเบิดทิ้ง คนงานพยายามระเบิดหินอยู่หลายครั้งหลายคราก็ไม่เป็นผลสำเร็จ

ความนี้ทราบถึงพระเนตรพระกรรณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้นำตราแผ่นดินไปประทับตรงโคนต้นไม้ใหญ่บริเวณนั้นเป็นการเอาเคล็ด และมีพระราชกระแสรับสั่งให้นายช่างระเบิดหินต่อไป ว่ากันว่าชาวบ้านบางคนกลัวไม่กล้าระเบิดต่อ เนื่องจากมีนายช่างและคนงานบางคนเป็นไข้ป่าเจ็บหนักจนถึงเสียชีวิต จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างศาลเพียงตาขึ้นที่ใกล้จอมผา^{๑๑}

จารึกพระปรมาภิไธยย่อที่ผาเสด็จพัก จารึกขึ้นเมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ (ร.ศ. ๑๑๕) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสมาพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระอัครราชเทวี ตามลำน้ำป่าสักและเสด็จขึ้นบก เสด็จฯ ต่อโดยรถไฟจากที่ประทับแรมเข้าในดงถึงที่สุดทางรถไฟในเวลานั้น (ตำบลหินลับ) เวลาบ่าย ๓ โมงเศษ เสด็จลงจากรถไฟเสด็จพระราชดำเนินต่อไปตามทางที่ยังไม่ได้วางเหล็กรางข้ามห้วยสองแห่ง เสด็จต่อมาถึงศิลาใหญ่ ณ ผาแห่งนี้ เวลาบ่าย ๕ โมง ทรงโปรดให้จารึกพระปรมาภิไธย พระนามาภิไธย และพระราชทานนามศิลาตำบลนี้ว่า “ผาเสด็จพัก” ติดไว้บนชะง่อนหินแห่งนั้น พอเวลาจวนค่ำ ก็เสด็จกลับมาประทับยังที่พักรถไฟ เสด็จขึ้นรถไฟกลับมาถึงพลับพลาที่ประทับเวลาทุ่มเศษ^{๑๒}

จารึกพระปรมาภิไธยย่อที่ผาเสด็จพักถูกจารึกไว้ที่ก้อนหินก้อนใหญ่ที่ยื่นออกมา โดยจารึกด้วยตัวอักษร “จปร” และ “สผ” (พระนามาภิไธยย่อของสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี) เลข ๑๕ (ปีที่มาเยือน) และคำว่า “ผาเสด็จพัก” ซึ่งมีความสูงจากพื้นประมาณ ๕ เมตร จึงทำให้ไม่สามารถวัดขนาดจารึกได้ สภาพปัจจุบันจารึกอยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ตัวอักษรยังอยู่ครบถ้วน^{๑๓}

^{๑๑} ศิลปากร, กรม, พระปรมาภิไธยที่พบในประเทศไทย, ๔๔.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, ๔๕.

^{๑๓} สำรวจเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๘

ผาเสด็จพัก

ก้อนหินที่มีจารึกพระปรมาภิไธยย่อ

จารึกพระปรมาภิไธยย่อ จ.ป.ร. และพระนามาภิไธยย่อ ส.ผ. และคำว่า ฝาเสด็จพัก

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ศาลหลวงพ่อดำ

จากการตามรอยจารึกพระปรมาภิไธยย่อทั้ง ๓ แห่ง พบว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสที่สระบุรีอยู่หลายครั้ง โดยเฉพาะเสด็จไปที่วัดพระพุทธรูปถึง ๔ ครั้งตามที่จารึกไว้ และเมื่อครั้งที่ทรงเสด็จเยือนสระบุรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ (ร.ศ.๑๑๕) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปยังสถานที่สำคัญของเมืองสระบุรี ดังนี้

วันที่ ๑๖ ธันวาคม เสด็จมาประพาสที่สระบุรีโดยรถไฟพระที่นั่ง และเสด็จประทับแรมที่พลับพลาริมแม่น้ำตรงแก่งม่วง

วันที่ ๑๗ ธันวาคม เสด็จพระราชดำเนินไปทรงนมัสการพระพุทธรูปและรอยพระพุทธรูปที่วัดพระพุทธรูป

วันที่ ๒๐ ธันวาคม เสด็จไปทอดพระเนตรน้ำตกที่วัดถ้ำพระโพธิสัตว์

และวันที่ ๒๒ ธันวาคม เสด็จไปยังพลับพลาที่กรมรถไฟปลูกสำหรับเป็นที่ประทับ ระหว่างทางทรงแวะพักที่ผาเสด็จพักและพระราชทานนามให้

แต่ใช้ว่าจารึกพระปรมาภิไธยย่อที่จังหวัดสระบุรีจะมีเพียง ๓ แห่งตามที่กล่าวมาเท่านั้น ยังมีจารึกอยู่ที่อื่นอีก ได้แก่ จารึกที่ถ้ำมหาสนุก จารึกที่ถ้ำวิมานจักรี และจารึกที่ผาเขาขาด เพียงแต่การสำรวจครั้งนี้ระบุพื้นที่สำรวจเพียงแค่อำเภอเมืองสระบุรีและอำเภอแก่งคอยเท่านั้น หากมีโอกาสผู้เขียนและทีมสำรวจคงได้ไปตามรอยจารึก จ.ป.ร. อีกครั้ง

หนังสืออ้างอิง

ทศพล จังพานิชกุล. ตามรอยพระพุทธรูป : รวมรอยพระพุทธรูปทั่วประเทศ ๔๙๑ แห่ง. กรุงเทพฯ : คอมม่า, ๒๕๕๕.
ศิลปากร, กรม. พระปรมาภิไธยที่พบในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๕๕.